

Kansen voor keuzes bij seksualiteit en HIV/Aids

Ontwikkelingssamenwerking geeft terecht aandacht voor rechten van mensen inzake seksualiteit en gezinsvorming

Woensdag 11 februari vindt een debat plaats met de Tweede Kamer over de beleidsnotitie 'Keuzes en kansen' van minister Koenders voor ontwikkelingssamenwerking. Die notitie handelt over 'Seksuele en reproductieve gezondheid en rechten' in het buitenlandbeleid. Veel zaken komen daarbij aan de orde. Goede moeder-en-kind-zorg, voorkomen van ongewenste zwangerschap, beschikbaarheid van anticonceptie, beleid inzake abortus, etc. Maar ook zaken als vrouwenhandel en prostitutie, verkrachting van vrouwen en geslachtsselectie voor de geboorte (bijvoorbeeld in India en China worden veel meisjes geaborteerd). Diverse van deze praktijken spelen een grote rol bij de verspreiding van HIV/Aids. De inzet van het ministerie voor de toegang van zwangere vrouwen tot gezondheidszorgvoorzieningen en bescherming tegen (seksueel) geweld, verdient dan ook waardering.

Risico's

Op enkele punten lijkt de notitie evenwel de ogen te sluiten voor een aanpak die ons inziens effectiever is. Zo wordt de nadruk gelegd op het belang van schadebeperkende maatregelen (*harm reduction*) bij het tegengaan van de HIV epidemie. Voor zover dat betrekking heeft op het voorkomen van overdracht van de besmetting van HIV-positieve moeders op hun ongeboren kind, stemmen we daarmee in. Maar vaak neemt in een dergelijk beleid het verspreiden van condooms en het beschikbaar stellen van schone spuiten bij injecterende drugsgebruikers een centrale plaats in. We erkennen dat bij bepaalde specifieke risicogroepen (sekswerkers, drugsverslaafden, mannen die seks hebben met mannen), dergelijke maatregelen nodig kunnen zijn. Maar dan wel ingebed in een bredere benadering waarin ook hulp wordt aangeboden om tot een andere leefwijze te komen waarin die hoge risico's worden vermeden. We denken daarbij aan zgn. 'uitstapprogramma's' voor prostituees en opvang en afkickprogramma's voor verslaafden.

Gedragsverandering

Tegelijkertijd is duidelijk dat de HIV-epidemie in de landen die er het meest onder lijden, zich allerm minst beperkt tot dergelijke risicogroepen maar breed in de bevolking is binnengedrongen. De epidemie wordt vooral voortgedreven door seksuele overdracht, waarbij wisselende seksuele contacten de belangrijkste verspreidingsvorm zijn. Oorzaken hiervan zijn vaak gelegen in een complexe armoedeproblematiek en in een context van veranderende waarden en normen onder invloed van globalisering. Het gegeven dat condoomgebruik niet altijd populair is, maakt duidelijk dat condoomverspreiding de epidemie niet gaat stoppen. De toenemende beschikbaarheid van ARVs en de boodschap dat met HIV te leven is, werkt ook nog eens onzorgvuldig seksueel verkeer in de hand. Goede voorlichting over de risico's van wisselende seksuele contacten kan leiden tot seksuele gedragsverandering. Daarbij doelen we op een later beginnen met seksuele relaties van jongeren en minder wisselende seksuele partners. Verder kan ook gedacht worden aan de vergroting van de weerbaarheid van meisjes om nee te kunnen zeggen en aan versterking van het verantwoordelijkheidsbesef en respect bij jongens en mannen. Open voorlichting over seksualiteit gepaard gaande met vorming in verantwoord seksueel gedrag, kan wel degelijk effect hebben. Het ideaal daarvan is onthouding voor het huwelijk en trouw in het huwelijk. En ook al is dat vaak niet bereikbaar, ook een geringe vermindering in seksuele promiscuïteit is duidelijk vertragend voor de epidemie.

Goede partners voor het werken aan dergelijke gedragsveranderingen zijn levensbeschouwelijke organisaties en scholen. Religieuze leiders kunnen door hun positie en gezag een belangrijke rol vervullen in het bewerken van verantwoordelijker gedrag. Het is van belang bij bestaande samenlevingsverbanden aan te sluiten en te werken vanuit de positieve elementen die in iedere cultuur, soms latent, aanwezig zijn.

Integrale benadering

Een eenzijdig technische benadering waarin meer of minder expliciet onze westerse waarden omtrent seksuele relaties aanbevolen worden, heeft naar onze overtuiging niet het gewenste effect. De notitie toont zich nogal enthousiast over de Nederlandse waarden en normen inzake seksualiteit (incl. homoseksualiteit, anticonceptie en abortus). Maar in het pleidooi voor veilige abortus verdwijnt het verschil tussen veilige en vrije abortus en dreigt abortus als 'gewoon' middel van geboorteregeling geaccepteerd te worden. Dit lijkt nu helaas in allerlei landen al het geval. Daarbij wordt vaak geen recht gedaan aan allerlei fysieke en psychosociale bijwerkingen van abortus. Er is dus zeker een probleem maar dat moet wel met een breed scala aan maatregelen in de goede volgorde aangepakt worden. Ook hier dienen goede voorlichting en begeleiding omtrent verantwoorde gezinsvorming en de mogelijke rol van anticonceptieve maatregelen samen te gaan met seksuele vorming en zorg. Tot die maatregelen behoort ook het aanbieden van economische ondersteuning, omdat het volstrekt duidelijk is dat de gesignaleerde problemen voor een belangrijk deel gevolg zijn van armoede.

Kortom, we pleiten voor een integrale benadering van de problemen, aansluitend bij positieve waarden en normen van de mensen en instanties met wie we samenwerken. Om mensen in staat te stellen hun eigen keuzes te maken, moeten ze daartoe wel de kansen krijgen.

H. Jochemsen

Algemeen directeur van Prisma, vereniging van christelijke ontwikkelingsorganisaties.

(Gepubliceerd in Nederlands Dagblad op 11 febr 09, met andere titel)